

Lyngsmose-fæstningen og Hover Ådal

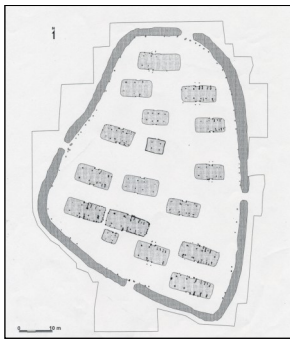
Den 2000 år gamle Lyngsmose-fæstning fra ældre jernalder er sammen med Borremose-fæstningen ved Års de ældst kendte borge i Danmark, bygget 1000 år før vikingetidens ringborge. Derfor er Lyngsmose-fæstningen blevet visualiseret i 2015 samtidigt med, at formidlingen af den indgår i en større landskabelig og social-rekreativ sammenhæng med den nærliggende smukke Hover Ådal. Her er anlagt shelters, bålplads, kanoplads og en bro over åen, så man kan gå en tur op til gravhøjene Kvindhøje på den modsatte side af åen.

Opdagelse og udgravning

I 1977 blev den helt udjævnede Lyngsmose-fæstning opdaget fra luften. Den opfyldte voldgrav afslørede den, da kornet voksede bedre her og holdt sig grønnere i længere tid. Men først i 1999-2002 blev stedet undersøgt, og man fandt ud af, at her havde ligget en befæstet landsby i keltisk jernalder, omkring 100 år f.Kr. Undersøgelserne, som blev foretaget af Ringkøbing Museum og Københavns Universitet, viste, at der inden for et område på størrelse med en fodboldbane havde ligget en lille landsby med 15 langhuse og to mindre huse. Landsbyen har været omgivet af en vold og en voldgrav, og fire steder var der porte i befæstningen. Bunden af voldgraven har været tæt besat med spidse træpinde.

Luftfoto 1977

Oversigtsplan

Lyngsmose i jernalderen

I Vestjylland kendes der i hundredvis af bopladser fra ældre jernalder. De ligger med 1-2 km's afstand og ofte – som her ved Lyngsmose – ved ådalene, hvor der var god græsning og høslet. Højere oppe lå jernalderbøndernes marker. På denne måde ligner Lyngsmose de andre bopladser, men den skiller sig ud ved sine forsvarsværker. Samtidig ligger den ved en oldtidsvej over Hover Ådal. Vejen var markeret af gravhøje på begge sider af ådalen.

Kort: Torben Egeberg, Ringkøbing-Skjern Museum

- 1: Lyngsmose-fæstningen
  - 2: Udkikstårn
  - 3: P-plads
  - 4: Shelters og bålplads
  - 5: Bro over Hover Å
  - 6: Kvindhøje
- Fredede gravhøje
  - Sløjfede gravhøje

Sådan finder du Lyngsmose-fæstningen

Lyngsmose-fæstningen har sin egen adresse:
Lyngsmosevej 8B, 6971 Spjald.

Fra **Ølstrup** køres nordpå ad Hovergårdevej indtil vejen svinger til højre, og Lyngsmosevej begynder.

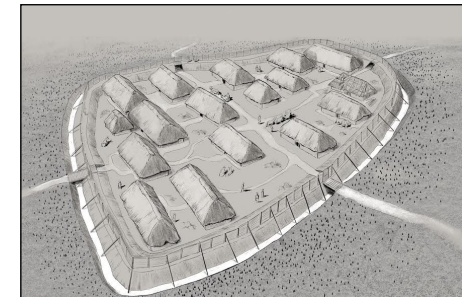
Fra **Hover** køres mod vest og ved kirken over åen ad Hovergårdevej indtil knækket, hvor Lyngsmosevej fortsætter lige ud.

Fra **No** køres mod øst af Stampevej, der fortsætter i Lyngsmosevej.

Lyngsmose-fæstningen kan have fungeret som et tilflugtssted for et større område, forbundet af alliancer mellem landsbyer. Stedet kan have været den sidste bastion, hvor man kunne trække sig tilbage i ufredstider.

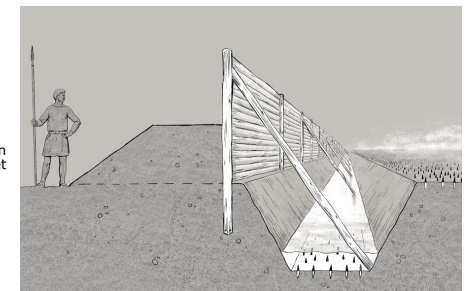
Hover Ådal, Kvindhøje og spor i heden

Den smukke ådal, som den uregulerede Hover Å gennemløber, har været af afgørende betydning for bønderne. Nutidens gamle gårde ligger da også langs med ådalen, hvis frugtbarhed blev yderligere forstærket i 1800-tallet ved anlæggelse af engvandingskanaler. Fra kanalerne, som ligger i højere niveau end åen, kunne det oppumpede vand ledes ud over engen og give græsset ekstra grokraft. Langs sydsiden af åen, lige neden for shelterpladsen, ses tydeligt en sådan kanal. Højt hævet over ådalen og på nordsiden af den ligger en gruppe gravhøje, der allerede i 1638 omtales som Quindhøje. Oprindeligt har der været 13 høje, hvoraf de ni i dag er bevaret og fredede. Nogle af dem blev fredet allerede i 1893, og ved den lejlighed modtog ejeren et sølvbæger af Nationalmuseet. Ni af højene blev undersøgt i 1941-42 af Nationalmuseet. Højene er anlagt for 4.500-3.500 år siden i sen yngre stenalder og begyndelsen af bronzealderen. Den største af højene blev ikke undersøgt, men det dybe skår i den vidner om, at nogle tidligere har gravet i den, måske efter en skat! I heden syd for Kvindhøje er bevaret diger hørende til jernalderbøndernes marker samt hulveje og vejspor.

Sådan kan Lyngsmose-fæstningen have set ud

Tegninger: Sune Elskær, Kulturstyrelsen

Rekonstruktion af forsvarsværket

Lyngsmoseforeningen

Lyngsmose-fæstningen og det område, den ligger på, ejes og passes af Lyngsmoseforeningen. Foreningen ejer også området med shelters og bålplads ved ådalen, lige som broen over åen.

Lyngsmoseforeningen lejer **kanoer** ud (15. juni-31. oktober), modtager reservation af **shelters** og arrangerer **rundvisninger** – for nærmere oplysninger, inkl. medlemskab, se foreningens hjemmeside: www.lyngsmose.dk.

Mere jernalder

Øster Lem Hede med jernaldermarker. 11 km syd for Lyngsmose ved Adelvej, 3 km øst for Højmark.

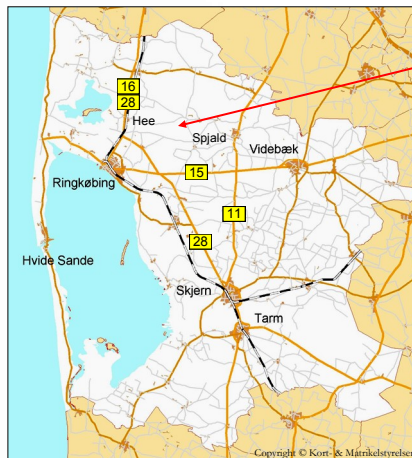
Dejbjerg Jernalder med rekonstruerede jernalderhuse og udstilling om Dejbjerg-vognene, der er samtidige med Lyngsmose. 16,5 km syd for Lyngsmose ved Bundsbækvej 4A, 6900 Skjern.

Information om åbning og aktiviteter:

Ringkøbing-Skjern Museum, tlf.: 9736 2343,
info@levendehistorie.dk, www.levendehistorie.dk

Gravhøjenes land

Ringkøbing-Skjern Kommune er en af de kommuner i Danmark, hvor der ligger flest fredede gravhøje, omkring 1.000. I en af de mest kendte gravhøje i Vestjylland – Muldhøje – blev i 1883 fundet en bronzealder-høvding i en egetræskiste. Højen ligger ved Hover Ådal, lige op til Hovervej øst for Muldbjerg, og kun 6,5 km fra Lyngsmose.

Lyngsmose-fæstningen

Lyngsmose ligger mellem Spjald og Hee, vest for Hover Kirke, men på den anden side af åen.

En kanutur på Hover Å er en stor oplevelse for både børn og voksne. Åen er relativt smal med rigtig mange slyngninger, der giver sejlerne nogle spændende udfordringer for at undgå, at kanoen kommer til at gå på grund eller pludselig vende på tværs i åen. På turen kan man opleve et rigt fugleliv, og er man heldig kan man måske se en odder. Odderen har i de senere år været i fremgang i ådalen.

Man ser den dog sjældent ved højlys dag, men mange steder kan man se spor i sandet i åens indersving. Her er den måske gået i land for at fortære en bækørred, en laks eller en stalling.

Yderligere information:

Ringkøbing-Skjern Kommune

Land, By og Kultur
Smed Sørensens Vej 1, 6950 Ringkøbing

Tlf.: 9974 2424
Land.by.kultur@rksk.dk
Hjemmeside: www.rksk.dk

Lyngsmose -fæstningen og Hover Ådal

Ringkøbing-Skjern Kommune - Land, By og Kultur - maj 2015

Foto forside: Esben Schlosser Mauritsen, Ringkøbing-Skjern Museum

Ringkøbing-Skjern
Kommune

RINGKØBING-SKJERN
MUSEUM
levendehistorie.dk